

Les Coves en el temps de la Germania (1519-1522): Els drets de la senyoria

Josep-Antoni Domingo i Borràs

La vila de les Coves va estar des dels seus orígens medievals un territori de senyoria, un feu senyorial, un espai on absolutament tot estava sotmès al poder del senyors. Els drets que aquests ostentaven eren els fonaments de la seua autoritat i potestat, recolzats per l'aleshores vigent ordenament jurídic. La posició eminent de senyor i de vassall depenent es transmetien respectivament inalterables sense solució de continuïtat en el temps. Recordem breument els titulars de la senyoria: Balasc d'Alagó (1235-1243), Ordre de Calatrava (1270-1275), Artal d'Alagó (1276-1291), Ordre del Temple (1291-1309), tutela reial entre 1309-1319, i darrerament l'Ordre de Montesa (1319-1592). Arran d'aquesta darrera data i fins el segle XIX la senyoria va romandre sotmesa al poder reial i administrada per un lloctinent seu. Així doncs, en el temps de la Germania, la senyoria estava en mans del maestre de l'Orde de Montesa, fra Bernat Despuig (1506-1542), el qual tenia delegada la Comanda Major de les Coves (la nostra vila com a capçalera i els pobles de la Salzedella, Albocàsser, Tírig, la Sarratella, la Torre d'en Domènec i la Vilanova) en la persona del reverent i noble Francesc Despuig.

La present anàlisi es recolza sobre les dades contingudes a la documentació procedent de l'Arxiu del Regne de València, secció Clero, caixes 2329, 2392/2393, 2483/2484 i 2485, així com la bibliografia que conté notícies al respecte tal com l'obra de Martí de Viciana "Crònica de València", publicada en 1563, reeditada en 1882, i la de Joseph Villarroja "Real Maestrazgo de Montesa. Tratado de todos los derechos, bienes y pertenencias del Patrimonio y Maestrazgo de la Real y Militar Orden de santa María de Montesa y san Jorge de Alfama" que va aparèixer en 1787 i ha estat reeditada en 1991.

Per tal d'organitzar-nos metodològicament distingim bàsicament tres tipus de drets pertanyents al senyor: territorials, de monopoli i jurisdiccionals.

El conjunt de drets territorials es fonamenten per raó que el senyor és el propietari de totes les terres de la seua demarcació; en expressió de Villarroja "...es Dueño solariego, territorial, mayor i directo...", la qual cosa comportava el dret a exigir unes rendes o pagaments, censos en

terminologia de l'època, a tots els vassalls que posseïren la terra amb finalitat d'explotar-la mitjançant activitats agrícoles o ramaderes. Els més importants d'aquests eren:

Cens emfiteutic: pagament d'una quantitat, originalment en espècie, per cada collita que es practicava, equivalent a una cinquena part del seu total valor. Amb el temps va estar commutat per un pagament anual en diners o també altres curioses obligacions, com la citada per la documentació a les "Definicions de 1573" respecte als deu posseïdors establits a la devesa de la Vall d'Àngel o Mas Vell, de pagar el dia de Nadal cascun d'ells "dos conills scorfats".

Luïisme: consistent en el pagament de la dècima part del valor de les terres quan eren transmeses.

Quindenni: pagament que es satisfia cada quinze anys amb el mateix valor que el luïisme en

referents als que tenia el senyor feudal en la creació d'establiments i en l'explotació de serveis d'interès comunal, cal citar-ne els següents: Pes i mesures, Forn de coure pa, Fleca, Tenda, Taverna, Carnisseria, Molí, Hostal i Envasadora (de vins).

Darrerament, els drets jurisdiccionals eren els que corresponien al senyor per quant exercia per delegació reial l'autoritat en matèria judicial o administrativa.

En matèria judicial la documentació de 1547 explica que el Comanador exercia "...la pacífica e quieta possessió que ha tengut e té en la Comanda Major e Tinença de les Coves de tenir tota la jurisdicció alta e baixa, mer i mixt imperi, ús e exercici de aquella en tots los lochs de dita Comanda Major...", és a dir, allò que avui entenem per jurisdicció en matèria civil i penal en primera instància i en apel·lació.

En assumptes administratius mereixen citar-se la facultat de recaptar impostos reials o propis i la participació en les penes pecuniàries o de Càmera que els Justícies o els mostassafs de les viles imposaven. Respecte del Mostassaf, hem d'advertir aquí que al darrer article oblidarem citar-lo com a magistrat municipal, unipersonal, elegit anualment la vespra del dia de sant Miquel, a qui corresponia la comprovació dels pesos i mesures, la vigilància de la bona qualitat dels queviures venuts al mercat, dels preus, la neteja i les obres públiques.

Tot el que ha estat exposat, vessat en valor econòmic comptant, que recaptava el Comanador sobre tot el territori de la Comanda Major, era estimat en 1563 per Viciana "...de aprovechamiento e renta en cada un año hasta de dos mil ducados..." equivalents aproximadament a 2.100 lliures o 42.000 sous. Així doncs, si tenim en compte que en 1528 la població de la Comanda Major era de 434 veïns o caps de casa, suportaven un promedi de 96'77 sous com càrrega fiscal. La qual cosa transportada sobre els 98 veïns de les Coves significava una recaptació global de 9.483'46 sous, una quantitat anual bastant superior al preu de 6.150 sous amb que es venia en 19 de desembre de 1519 el molí del Coll, amb totes les cases i terres. Una pressió fiscal bastant onerosa que no caldrà oblidar-se a l'hora d'explicar els succeïts de la Germania.

cas que les terres no foren alienades i romangueren sota el mateix posseïdor.

Fadiga: dret preferent que tenia el senyor d'adquirir les terres pel mateix valor acordat quan es traspassaven.

Comís: pena de pèrdua de la terra, en que incorria aquell posseïdor que negava els drets senyorials o no pagava els censos en quatre anys.

A més estaven els drets sobre la pràctica ramadera, com el d'empru, devesa o pastures i bovallar que havien estat commutats en el cas dels dos primers per la setena part del valor dels animals que es degollaren.

Convé tenir en compte que a més de totes aquestes obligacions encara tenien els vassalls que fer front als impostos eclesiàstics, el delme o desena part de la producció de cada collita, i la primícia o primers fruits a sobre el valor del delme, els quals eren recaptats pel senyor.

Pel que fa als anomenats drets de monopoli,